

Грищенко М.В., викладач кафедри загальноправових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

СУЧАСНА НЕБЕЗПЕКА ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИХ КУЛЬТІВ

З величезним числом релігійних деструктивних культів представлених в Україні на хвилі сучасної моди у нас почали розростатися так звані психокульти (психологічні або психотерапевтичні культути).

Деструктивні релігійні секти представляють собою лише один з різновидів звичайних харизматичних груп, до числа яких відносяться релігійні і політичні рухи, групи саморозвитку, цілительства та духовного відродження [1, с. 14]. Тренінги та семінари одержали широке поширення, там за плату обіцяють навчити формувати певні навички і вміння. І хоча в даних групах дуже часто відсутня всяка релігійна начинка, але в порівнянні з техніками і методами «придушення», маніпулювання і контролю свідомості сектантів вони прямо відносяться до деструктивних культів. Якщо традиційні семінари або тренінги проводяться за певною програмою, в якій позначаються і описуються кожен етап процесу навчання, є спільні та проміжні цілі і завдання, ведучий чи тренер – дипломований фахівець-психолог (психотерапевт), який має відповідні документи, то сектантські заняття в подібних групах часто проводяться не фахівцями, вони не мають програми й кінцевої мети. Заняття в психокультурі мають багато обмежень, жорстко регулюється поведінка членів групи за допомогою колективної системи переконання, наприклад, учасникам забороняється залишати групу, забороняється спілкуватися один з одним, задавати питання. Людина не може покинути тренінгові заняття. Вийти з залу або вийти із загального циклу

занять – забороняється. Маніпуляціями та образами учасника змушують залишатися в групі і далі піддаватися негативному впливу під девізом: «Підеш – послабшаєш!», «Підеш – ти слабак, боягуз!» і т.д. Під груповим тиском і авторитетом тренера людина залишається, випробовуючи дискомфорт, вселяючи самому собі – все гаразд, мені подобається, я впораюся. Семінари можуть йти не годину, не два, а 5 годин і більше без усякої перерви, з постійною зміною ритму проведення занять, зміною тренерів, збільшенням психічного навантаження на учасників, з використанням технік психічного впливу. Люди поступово опиняються в залежності від подібних занять і без них вже не можуть далі нормально існувати. Взагалі фраза в стилі: «Я пропоную тобі знання, які допомогли багатьом» повинна одразу насторожувати. Лідер групи претендує на володіння остаточною та незаперечною істиною.

При визначенні чи є заняття деструктивним психокультулом або це звичайний семінар або тренінг необхідно звернути увагу на ряд ознак, що властиві деструктивним культурам. В першу чергу це ведучий гурту, тренер або як його часто називають сектознавці – гуру. В даному випадку особистість тренера виступає як центральна ланка як психокорекційної практики, так і інструмент впливу на учасників. Розуміння, емоційна підтримка, емпатія - це ознаки роботи справжнього тренера-психолога. Його дії - підказати вам, що ви робите неправильно, допомогти скорегувати неефективні навички, надати підтримку. Як підсумок такої роботи – емоційний стан учасників об'єктивно поліпшується, в житті відбуваються позитивні зміни. В результаті відвідування деструктивних тренінгів людина починає віддалятися від близьких, здійснювати нелогічні дії, а головне - беззастережно вірить в авторитет «тренера», стає схожим на сектанта. Лідер секти часто поводить себе агресивно по відношенню до учасників тренінгу. Учасники проходять через низку образ і принижень. За допомогою подібних прийомів «тренер» намагається підпорядкувати волю учасників з метою нескінченної продажі ним своїх «послуг».

З першої ознаки органічно випливає друга. Це широкий спектр негативних емоцій по відношенню до оточуючих, своїх близьких і себе. При чому, виходить, що людину безперервно, зазвичай публічно принижують і ображають «заради його ж блага», щоб він «став сильнішим». Третьою ознакою є підміна понять - це називається «відкриті очі». Особисте життя виставляється ханжеством, моральність - пережитком минулого, благородство - дурістю, а доброта - слабкістю. Четвертою ознакою можна вважати стан емоційного спустошення після тренінгів. Людина по закінченню занять відчуває себе винуватою, емоційно розчавленою й приниженою. В групах змушують проявити агресію, переступити через себе. Для того щоб уникнути переживань сильного сорому і провини, на тлі групового схвалення він поводить себе не властиво власним установкам. Ображай слабкого, і група схвалить, проте не схвалить внутрішні принципи, морально-правові установки, совість і виховання. Коли людина приходить додому, її стан погіршується - виникає почуття ще більшої провини і сорому. Можна взагалі сказати, якщо у процесі вербовки, на «вступних» заняттях та після вступу людини у групу до неї застосовують техніки психологічного контролю, що дозволяють замінити її «істинну» особистість на «сектантську», то можна вважати таку групу деструктивною сектою. У зв'язку з тим, що останнім часом деструктивні тренінги та семінари ростуть як гриби, спеціальне вивчення, проведення судово-психологічних експертиз у відношенні до них і, у разі подання небезпеки для оточуючих, припинення їх діяльності, носить все більш актуальний характер.

Список використаних джерел

1. Деструктивные техники. Технологии изменения сознания в деструктивных культах / Под ред. И. Митрофановой; пер. с англ. – «Janusbooks», С-Пт: «Экслибрис», 2002.– 224 с.